

Col·lecció
Oberta
Sèrie Història. 3

De milicians a soldats

Les columnes valencianes en la
Guerra Civil espanyola (1936-1937)

Eladi Mainar Cabanes

Universitat de València
1998

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	13
CAPÍTOL I. S'ENGEGA UN NOU PROCÉS	17
La primera columna.- Militars al front de Madrid.- El Comitè Executiu Popular i la guerra.- El tinent Benedito i la Delegació de Guerra.	
CAPÍTOL II. LES MILÍCIES VALENCIANES ALS DISTINTS FRONTS	29
El capità Uribarry: l'expedició a Eivissa i la columna Fantasma.- El front de Terol: el front dels valencians.- La columna Torres-Benedito.- La columna Eixea-Uribes.- La columna Peire.- Altres columnes al front de Terol: Iberia, Temple i Rebeldia, Chola i la 22 Brigada Mixta.	
CAPÍTOL III. LA COLUMNA DE HIERRO, COLUMNA REVOLUCIONÀRIA	49
Orígens i composició.- L'estructura de la columna de Hierro, els militars i l'armament.- Les milicianes.- L'abastament de la columna.- La sanitat.- La premsa: <i>Línea de Fuego</i> .- La columna de Hierro, al front i a la rereguarda.- Els Fets d'Octubre.	
CAPÍTOL IV. MILÍCIES O EXÈRCIT	85
El debat sobre la militarització.- Actituds davant la militarització.- Les milícies rebels.	
CAPÍTOL V. EL GOVERN A VALÈNCIA: LA FI DELS COMITÉS I DE LES MILÍCIES	109
L'etapa final del Comitè Executiu Popular.- L'embat de la militarització.- L'ofensiva de Nadal del 36. El fracàs militar de les columnes.	

CAPÍTOL VI. DE MILICIANS A SOLDATS		127
La militarització del front de Terol. La resistència de la columna de Hierro.- El front dels valencians militaritzat. Les noves brigades mixtes a Terol.		
CONCLUSIONS		141
APÈNDIX DOCUMENTAL		145
BIBLIOGRAFIA		203
ÍNDIX ONOMÀSTIC		213
ÍNDIX TOPONÍMIC		219
TAULA DE SIGLES		
ACC del PCE	Archivo del Comité Central del Partido Comunista de España	
ACRML	Archivo de la Capitanía de la Región Militar de Levante	
ADPV	Arxiu de la Diputació Provincial de València	
AHM. SGC	Archivo Histórico Nacional. Sección Guerra Civil	
FO	Foreign Office. Secció documental del PRO (Public Record Office), a Londres	
SHM	Servicio Histórico Militar	

INTRODUCCIÓ

El terme milicià remet a una concepció i a una organització armada distinta de l'exèrcit regular. Ambdós comparteixen l'exercici o professió de les armes, però en el cas de la milícia hi ha un grau de militarització inferior, al mateix temps que objectius diferents als de l'exèrcit regular.

Les milícies es desenvoluparen a partir del segle XVII com a complement dels exèrcits, que aleshores ja eren arreu d'Europa permanents i assalariats. Les milícies, en canvi, eren locals, formades per paisans instruïts ocasionalment i que hom mobilitzava només en cas de guerra.

L'antecedent de les milícies ciutadanes es troba a les Tretze Colònies Americanes on hi hagué grups de ciutadans armats destinats a lluitar contra els indis i els francesos, que més tard foren utilitzats en la Guerra d'Independència Nord-americana. Després, el fet que les milícies ciutadanes de París, creades el 1789 i a les quals Lafayette canvià el nom pel de Guàrdia Nacional, tingueren un paper rellevant en la Revolució Francesa produí un fenomen mimètic en escaure's les revolucions liberals.

A Espanya la Constitució de Cadis establí un pla de milícies urbanes, mentre que Josep I creava una guàrdia o milícia cívica. La Milícia Nacional espanyola fou creada per les Corts el 15 d'abril de 1814, mitjançant un decret, que fou abolit per Ferran VII el 5 de maig del mateix any. Restablerta durant el Trienni Constitucional, el règim liberal de Riego la desenrotllà, i va arribar a tenir un paper protagonista el 1832, quan derrotà la Guàrdia Reial. La Milícia Nacional es configurà en aquest primer terç del XIX en l'instrument coercitiu de la burgesia contra el règim feudal. Dissolta en restablir-se l'absolutisme, durant la Dècada Ominosa fou substituïda pels Voluntaris Realistes, una milícia policíaca. En començar la guerra carlina renasqué com a milícia urbana (Reial Decret del 16

de febrer de 1834), fins que l'any 1835 canvià pel de Guàrdia o Milícia Nacional. Transformada després de la guerra en força al servei dels progressistes, els moderats la suprimiren el 1844, any en què el duc d'Ahumada creava la Guàrdia Civil. La Constitució de 1869, però, tornà a crear una milícia ciutadana de Guàrdies de la Llibertat que, sota la I República, es transformà en Voluntaris de la Llibertat. Una vegada acabat el procés revolucionari encetat per la burgesia, les milícies com a òrgan coercitiu d'aquesta classe social desapareix. Una nova classe social, el proletariat, durà endavant una concepció de cossos armats amb el nom de milícies, però amb un significat i objectius diferents: la defensa dels interessos dels treballadors.

Amb aquests antecedents, però en una conjuntura força difícil i diferent, la dels mesos de juliol i agost de 1936, es van crear les Milícies Populars durant la Guerra Civil espanyola. Es tractava de forces compostes per voluntaris civils armats amb una forta consciència de classe, que generalment disposaven d'assessors militars i que foren organitzades pels grups polítics i sindicals per fer front a la rebel·lió militar de part de l'exèrcit espanyol.

La concepció de les milícies com a força armada en defensa dels interessos de la classe treballadora estava present en quasi totes les organitzacions, tant sindicals com polítiques d'esquerres o anarquistes. Aquestes organitzacions advertien que l'exèrcit regular sempre s'havia posat al costat de l'estat burgès i de les classes dominants, i en contra de la classe treballadora. La classe detentora del poder sempre havia fet ús de l'exèrcit quan les forces policiaques no eren suficients per deturar les vagues o qualsevol trencament de l'ordre social. Aleshores, aquestes forces obreres pressuposaven l'eliminació de l'exèrcit tal com estava estructurat, i la formació d'un altre cos armat que servira als interessos propis de la classe treballadora. Per contra, els partits republicans i Azaña, líder indiscutible d'aquests, propiciava la reforma de l'exèrcit regular per tal que defugira les seues tasques repressores i se centrara sols en la defensa del país.

Així doncs, la creació de les Milícies durant les primeres setmanes de la contesa suposà la destrucció de l'antic exèrcit tal com es coneixia, i la imposició d'un nou concepte de cos armat diferent de l'exèrcit regular.

El primer efecte de l'aixecament sobre les estructures militars republicanes fou l'aparició d'un moviment unànim de defensa armada contra els militars aixecats entre les organitzacions obreres i polítiques, semiestructurat en els diferents idearis dels partits i sindicats. Moviment que, amb la consigna de «les armes per al poble», no pogué deturar el fugaç Govern de Martínez Bar-

rio, constituït el 18 de juliol precisament per posar fi a la insurrecció, però també per desactivar el colp sense el recurs armat de les forces obreres. Després, davant la necessitat de disposar d'un instrument militar, Giral s'atindria a decretar de primer, el 3 d'agost, la creació dels Batallons de Voluntaris, enquadrats per l'antiga oficialitat de l'exèrcit, i després, el 17 del mateix mes, les Milícies Voluntàries, en un clar intent de regular allò que ja era una realitat: les Milícies.

